

HOMOPOLITICUS

Devrimci Bir Praksis Sürecinde
Mekân-politik ve Öznesine Dair Denemeler

GÜVEN ARİF SARGIN

HOMOPOLITICUS

Devrimci Bir Praksis Sürecinde Mekân-politik ve Öznesine Dair
Denemeler

Güven Arif Sargın

Nika Yayınevi - 232

1. Baskı: Ekim 2024

ISBN: 978-625-6520-37-0

Sertifika No: 48850

Kitap Editörü: Nuray Şahin

Kapak Tasarım: Aycan Kurt ve Dilara Yaras Er

Sayfa Düzeni: İlhan Ulusoy

© Bu kitabın basım, yayın, satış hakları © Nika Yayınevi Basım Yayın Matbaacılık Dağıtım Reklam Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz. Kitaptaki yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Baskı ve Cilt: Bizim Büro Matbaacılık

Sertifika No: 42488

Nika Yayınevi

Kültür Mah. Dr. Mediha Eldem Sokak

No: 55/2 Kızılay/Ankara

T: 0312 433 71 15

www.nikayayinevi.com.tr

info@nikayayinevi.com.tr

HOMOPOLITICUS

Devrimci Bir Praksis Sürecinde
Mekân-politik ve Öznesine Dair Denemeler

GÜVEN ARİF SARGIN

Nika Yayınevi

Güven Arif Sargın, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nden 1986 yılında Lisans ve 1989 yılında Yüksek Lisans dereceleri ile mezun oldu. Kentsel ve çevresel tarih ve kuramı alanında yürüttüğü doktora çalışmasını, 1990-1996 yılında ABD'de, University of Wisconsin-Madison'da tamamladı. 1998 yılından bu yana, öğretim üyesi olarak ODTÜ Mimarlık Bölümü'nün çatısı altında akademik, idari ve toplumsal faaliyetlerini yürütmektedir. 2007 Şubat – 2015 Ocak tarihleri arasında aynı kurumda Bölüm Başkanlığı, 2015 Ağustos – 2020 Mart tarihleri arasında Mimarlık Fakültesi Dekanlığı ve 2012-2014 yılları arasında TMMOB Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu'nda İkinci Başkanlık görevlerini üstlenmiştir. Eğitim ve araştırma faaliyetleri, Lisans ve Lisansüstü seviyelerde mimari ve kentsel tasarım ve Lisansüstü seviyede ise, mekân siyaseti, kentsel ve mimarlık kuramı alanlarında yoğunlaşmaktadır. Mimari kuram ve eleştirisi, kentsel çalışmalar, kentsel ve çevresel siyaset ve kuramları konularında uluslararası ve ulusal yayın ortamlarında basılı makaleleri, kitap bölümleri ve derleneni sıfatıyla üstlendiği kitapları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ: Kitabın Arka Planına İlişkin Notlar	13

PRAKSİS I: Kent, Kamusal Alan, Doğa

1. Mekânın Ontolojisi: Marksist Bir Çerçeve	23
1.1. Emek-Sermaye Çelişkisi: Kullanımdan Takasa, Mekân	31
1.2. Neoliberalizm: Yoksul ve Yoksun ya da Rant, Rantabl, Rantiye.....	40
1.3. Emek-Sermaye Çelişkisinden Sapma: Radikal Ütopya.....	47
1.4. Radikal Ütopyanın Meslekten Özneleri ve Pratiği	53
2. Mekânı Yıkarak Abat Etmek: Kamusal Alanın Biteviye İnşası	59
2.1. Şizofrenik Tahayyüller, Çelişen Kamusalıklar	61
2.2. Kamusallığın Kısa Tarihi: Burjuva Tahayyülleri.....	65
2.3. Geç-Dönem Sınıfsal Tezahürler	69
2.3.1. Yerli ve Millî: Battı-Çıktı, Alışveriş Merkezi, 4+1 Lüks Konut	73
2.3.2. Meta-İnşaat: Millet Bahçesi	75
2.3.3. Çankaya Köşkü'nden Beştepe Külliyesi'ne: İnşaatla Tarihi Tekerrür.....	84
3. Doğa ve Mekân-Politik: Evrim, Ekoloji ve Yeşil.....	89
3.1. Yeşil Diyalektik: Analogiler, Metaforlar	96
3.2. Yeşil Tahayyül, Kurmaca Mekân	100
3.3. Paternalizmden Uzak Hikâyeler: Kropotkin, Howard, Nolen.....	104

PRAKSİS II: Modernizm, İdeoloji ve Özne, Kamusal Tahayyüller

1. Devrimci bir Praksis'e Giriş: 'Homopoliticus'	117
1.1. Marksist bir Historiyografi Denemesi: Tarihsel Materyalizm	120
1.2. Epistemik Tutumlar: Homopoliticus'un İnşası	125
1.3. Devrimden Direnişe Siyasî Özne: Dönüşümün Kısa Öyküsü.	132
2. Söylem, Temsiliyet ve Pratik: Mitik ve İdeolojik Tasavvur	139
2.1. Metinde Tezahürler: Olmayan Mekânlar, Hikâyeler	141
2.2. Metinleştirilmiş Kurmaca: İdeolojik Öyküleme	147
2.3. Dil ve Söylem: Hakikatlerin İmalatı	153
2.4. Kılcal Müdahale: Mikro-siyaset	155
3. Burjuva Öznenen Proleter Özneye	159
3.1. Görme ve Görünmenin Çelişkisinde Özne	164
3.2. Şehirli Özneye İlişkin Güncel Notlar	168
3.3. Öznenin Travması: Modernist Paternalizm	174
3.4. Yapıcı Bir Sosyal Mühendisliğe Doğru	180
3.4.1. Modernist Paternalizmi Yıkma I: Toplumcu Muhayyele	186
3.4.2. Modernist Paternalizmi Yıkma II: "Yerli ve Millî Özne"	192
4. İdeolojik Saikler: Kamu Adına ve/veya Kamucu Pratikler	201
4.1. Mahrem-Namahrem: Kamusal Alanda Sıkışmak	203
4.2. Sokakta Mahrem ve/veya Namahrem	208
4.3. Arkadlardan Gündelik Hayatın Popüler Kültürüne	212
4.4. Kamusalılık, Yer ve Öznesine Dair Çeşitlemeler	217
4.4.1. Hafıza Mekânları- I: Özne ve Pratik	218
4.4.2. Hafıza Mekânları- II: Seküler ve/veya Kutsal Ritüel	226
4.4.4. Mütemadi Yersiz-Yurtsuz Kalmak	237

PRAKSİS III: Program, Toplumcu Fayda ve Etik

1. Mikro-Siyaset ve Mekânda Karşı-Hegemonya	247
1.1. Kolektif Özne, Kolektif Bedene Doğru	249
1.2. Şiddet ve Demokratik Karşı-şiddet: Mekânda Tahakküm ve İşgal	252
1.3. Kamu Adına Şiddet: ‘Kerbela’nın Evladınız, Ayıptır, Zulümdür, Cinayettir...’	256
2. Devrimci Komün: Yatayda ve Düşeyde Örgütlülük	261
2.1. Kolektif Pratiklere Doğru	264
2.2. Örgüt: Kolektif Arzu, Kolektif Beden	274
2.3. Ölüyü Pratikte/Pratikle Gömmek	280
2.4. Akademik Komünitenin Hâl-i Pür Melali	285
3. Toplumcu Fayda: Ahlâkçı Olmadan Komün İnşası	293
3.1. “Yerli ve Millî” Ütopyanın Parçalı Tarihi	299
3.2. Mimari Pratik ile Direnmek	303
3.3. Öğrenerek Komün	307
3.4. Yazarak Komün	310
Kaynakça	314
Dizin	332

ÖNSÖZ

Her kitabın bir yazılış hikâyesi ve hiç şüphesiz ki sürece ilişkin bir teşekkür faslı vardır. Kitabın hem yazım sürecine hem de içeriğine bir sonraki bölümde kısmen de olsa değinmeye çalışacağım; öncesinde ise kitaba vesile olan isimleri zikretmek ve kolektif bir üretim addettiğim sürece dâhli olan meslektaşlarımı sırasıyla anmak istiyorum. Yıllara sâri ürettiğim ve ağırlıklıla meslek dergilerinde yayımladığım deneme mahiyetindeki metinlerimi derleyerek kitaba dönüştürme fikri, yakın zamana değin aklıma düşmemiş/düşürülmemişti. Akademik faaliyetlerimi sürdürdüğüm kurumda araştırmalarını benimle birlikte sürdüren dostlarımla bu konudaki ısrarlı çağrılarını da bilerek es geçmiş, zihnimi, siyaseten kurduğum yazılarımı, alanlarında ünlenmiş saygın meslek dergilerinin arşivlerine neredeyse terk etmiştim. Kararımın bilinçli, ideolojik bir tercihin sonucu olduğunu söyleyebilirim; buna karşın, öncelikle öğrencilerimin, sonrasında da meslektaşlarımla ve yayınevlerinin baskısına bir anlamda yenik düştüğümü de itiraf etmeliyim: Denemelerin tematik bir kurguyla yeniden ve fakat kitap formatında basımının özellikle okuyucular için önemli olduğunu ve her basılı eserin aslen sembolik anlamlar ihtiva ettiğini artık kabul ediyorum. Bu baptan bakıldığında, kitaplarıma yoğunlaşmam gerektiğini ısrarla dile getiren ve yeri geldiğinde metinleri dergilerden ayıklayarak ve sayısallaştırarak çalışma masama bırakan genç meslektaşlarıma minnettarım; akademik bir öznenin başına gelebilecek en güzel şeyin ona yoldaşlık eden öğrencileri/meslektaşları olduğuna kaniyim. Uzun bir liste olması hasebiyle her bir

ismi ayrı ayrı zikretmemin mümkün olamayacağını biliyorum; öte yandan, özellikle, İrem Senem Büyükkoçak, Onur Yalman ve Kemal Yılmaz'a metinleri sayısallaştırarak sınıflandırdıkları, Serdar Erişen'e metinleri dikkatle okuyarak formatladığı ve Dilara Yaras Er'e kitabın kapağını tasarladığı için teşekkürlerimi sunuyorum. Bu süre zarfında son kitabını benimle paylaşan ve daha da ötesi teşvik mahiyetinde beni yayınevi ile buluşturan meslektaşım ve her şeyden öte dostum Murat Çetin'e de minnettirim. Sevgili Murat'ın desteği ve kıskırtması, yaklaşık iki yıla varan yoğun bir yolculuğun da asıl itici gücü oldu. Karar verme aşamalarında beni destekleyeceğini ifade eden yayınevlerinin derleyenlerine, özellikle kitap projesine sıcak bakan dergilerin yayın kurullarına da sonsuz teşekkür ediyorum. Türkiye'de hâlâ ciddi bir kültürel sermayenin olduğunu ve bu bağlamda üretimin mümkün olabileceğini görmek beni çok mutlu etti. Her kitabın ve o esere can veren yayın ortamının kurumsal bir ruhu olduğu söylenebilir. Ankara merkezli bir yayınevi olan Nika Yayınevi'nin de bu anlamda özellikli ve üstelik beşerî bir kurumsal kimliğe sahip olduğunu rahatlıkla ileri sürebilirim. Yazarla mekanik bir ilişkinin ötesinde bağ kurabilen yayın ortamlarının çok önemli olduğuna inanıyorum: Bu çerçevede, yolculuğumun her evresinde yapıcı destekleriyle süreci anlamlı kılan Baran Çiftçi'ye, serinin derleyeni sıfatıyla yayınevi adına taslağı dikkatle okuyarak emeklerini sakınmayan meslektaşlarım Bülent Özçelik ve Deniz Gürsoy'a ve nihayetinde metni sayısız kez okuyarak edit eden Nuray Şahin'e yürekten teşekkür ediyorum; sanırım, sabırları için kendilerine bir özür de borçluyum. Yazım aşamasında, nihaî cümleyi kuramadığımı fark edip, ilk taslağı büyük bir dikkatle okumayı göze alan ve fakat yeri geldiğinde siyaseten eleştirilerini sakınmayan meslektaşım Senem Soyduk'a da teşekkür etmek istiyorum. Senem Soyduk'un da Murat Çetin kadar bu yolculukta beni yalnız bırakmadığını gördüm, şahitlik ettim; her ikisiyle de dostluğumuz her daim baki kalacaktır. Kitapta yer alan me-

tinlerin birçoğunun yazımı aşamasında meslektaşım Fügen Sargın'ın zamana yayılı bir emeği söz konusu olmuştur; bu süre zarfında anadilde üretmenin, özellikle güzel ve doğru yazı yazmanın önemine ısrarla dikkat çektiği için kendisine çok şey borçluyum. Son anda emeğini bir kez daha sakınmadığı, bazı bölümleri entelektüel bir titizlikle düzelttiği için de şükranlarımı sunuyorum. Son on beş yıla yayılan denemelerin hem yazımı aşamasında hem de yakın zamanda seçkinin oluşturulması ve kitaba dönüştürülmesi süreçlerinde dostluğunu sakınmayan, özellikle gönül verdiğim onlarca kavram, teori ve ismi mimarca sorgulayarak zihnî dünyamın şekillenmesine yardımcı olan meslektaşım Ayşen Savaş'a minnettarım. Cömert ve yapıcı desteği olmasaydı kitabın hazırlanma süreci bu denli sorunsuz ve fakat heyecan verici olmayabilirdi. Son kertede, entelektüel emeğim ve toplumsal pratiklerim arasındaki kimi bağı kuran ve yeri geldiğinde sorgulayan akademiden ve/veya meslek camiasından yoldaşlarıma hayatıma derinden dokundukları ve beni dönüştürdükleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Kitabın, aslen benimle temas eden tüm devrimci öznelere ithaf edildiğinin bilinmesini ve bu surette okunmasını tercih ederim.